

Asiantuntijuus juristin työssä – esimerkkinä lapsioikeudellinen asianajo

ASIASANAT: asianajajat, asiantuntijuus, osaaminen, lapsioikeus, lapsen huolto, huoltoriidat

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen aihe

Gary L. Blasi hahmotteli 30 vuotta sitten, miten juristien työtä voitaisiin tutkia empiirisesti kognitiotieteen asiantuntijuusajattelun varassa. Hän aloitti joukolla napakoita, jopa provokatiivisia kysymyksiä: Mitä kokeneet juristit tietävät? Miten he sen tietävät? Millainen on asiantunteva asianajaja? Miksi kokemus tekee joistakin juristeista asiantuntevampia, siinä missä toiset vaikuttavat vain vanhenevan? Kuinka oikeustieteen opintojen tuottamat noviisit kehittyvät kokeneiksi ja asiantunteviksi asianajajiksi? Blasin mukaan näitä kysymyksiä ei tärkeydestään huolimatta ole juuri käsitelty oikeustieteessä. Juristityön vaatima asiantuntemus on saatettu jopa nähdä mahdottomaksi tutkia. Kun kysymysten analysoimiseksi ei ole ollut metodeja ja teoreettista viitekehystä, nämä oikeuden ja juristityön intellektuaaliset alueet on nimetty kuin kartoittamattomat seudut muinaisissa kartoissa: ”täällä on lohikäärmeitä”¹

Blasin viesti on edelleen ajankohtainen. Suomessa on melko niukasti tutkittua tietoa asianajotyön tai ylipäätään juristiammattien edellyttämästä osaamisesta ja asiantuntijuudesta.² Eniten tutkimuksellista huomiota vaikuttaa saaneen tuo-

* *Sampo Mielityinen*, OTT, yliopettaja, Laurea-ammattikorkeakoulu. Kiitän anonyymeja referee-lausunnon antajia arvokkaista kommentteista.

1. Gary L. Blasi, What Lawyers Know: Lawyering Expertise, Cognitive Science, and the Functions of Theory. *Journal of Legal Education* 45(3) 1995, s. 313–397, 314–316.
2. Suomessa juristien ammattitoimintaa on tutkittu suhteellisen vähän ja lähinnä oikeushistoriallisesta näkökulmasta, ks. Kaijus Ervasti, Yhteiskunnallinen oikeustutkimus. *Gaudeamus* 2022, s. 32. Asianajajakunnan historiasta ks. Pia Letto-Vanamo, Suomalaisen asianajajalaitoksen synty ja varhaiskehitys. *Suomalainen Lakimiesyhdistys* 1989 ja Paulus Pentikäinen, Asianajajamonopoliin historia Suomessa. *Defensor Legis* 4/2024, s. 639–661. Lakimieskunnan kehityksestä ja koulutuksesta ks. Kaijus Ervasti, Lakimies, oikeus, yhteiskunta – oikeus yhteiskunnallisena

marien työ, ja hyvän tuomarin piirteitä on määritelty monesti. Otto Brusiin tiivistä väitöskirjassaan (1938) hyvän tuomarin olevan ”avarakatseinen aktiivinen persoonallisuus, joka historiallisesta näkökulmasta käsin syvällisesti ymmärtää nykyisen yhteiskunnan realiteetit, ja tälle perustalle rakentaa kestävä tulevaisuuden”.³ Sitten hyvin hyvän tuomarin piirteitä ovat tarkastelleet ja määritelleet Aulis Aarnio, Riikka Koulu, Risto Koulu ja Sanna Koulu sekä tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea.⁴ Juristien asiantuntemukseen kohdistuvan tutkimuksen niukkuus on yllättävää, sillä siirtymää traditioista kohti asiantuntijajärjestelmää on pidetty modernin oikeuden keskeisenä piirteenä⁵ ja juristien työ on vaativaa, erikoistunutta asiantuntijatyötä.⁶ Blasin mukaan asiantuntijuustutkimus tarjoaa oikeustieteelle mahdollisuudet käsitteellisesti ja teoreettisesti ankkuroitua, monipuoliseen empiiriseen tutkimukseen juristien työstä.⁷ Hänen ohjelmanjulistuksensa hengessä tämä artikkeli lähentää juristityön tutkimusta asiantuntijuustutkimukseen yhden empiirisesti tarkasteltavan kysymyksen kautta.

Tässä artikkelissa tutkitaan, millaista asiantuntijuutta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitaminen edellyttää asianajajien käsityksen mukaan. Tutkimuskysymykseen vastataan analysoimalla asianajajilta koottu kyselyaineisto (N = 76) laadullisesti teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jonka viitekehyksenä on asiantuntijuustutkimuksessa muodostettu asiantuntijuuden malli. Analyysi syventää käsitystä asianajajien asiantuntijuudesta ja antaa virikkeitä myös yleisemmin juristien asiantuntijuuden tutkimukseen. Tutkimuskysymys taustoitetaan luvussa 1, minkä jälkeen esitellään analyysin teoreettinen viitekehys luvussa 2 sekä aineisto ja menetelmät luvussa 3. Tulokset kuvaillaan luvussa 4 ja niitä pohditaan suhteessa aiempaan tutkimustietoon luvussa 5.

käytäntönä. Edita 2017, s. 267–314. Tutkijakoulutuksen hyödyistä asianajajalle ks. Eelis Paukku, Oikeuden metodit ja teoria käytännön asianajotyössä. Lakimies 7–8/2024, s. 1178–1191.

3. Otto Brusiin, Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Suomalainen Lakimiesten Yhdistys 1938, s. 253 (korostus poistettu).
4. Aulis Aarnio, Oikeutta etsimässä: erään matkan kuvaus. Talentum 2014, s. 273–288. Riikka Koulu – Risto Koulu – Sanna Koulu, Tuomarin roolit tuomioistuimissa. Alma Talent 2019, s. 73–74, 356–358. Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3, s. 332–334.
5. Kaarlo Tuori, Oikeuden ratio ja voluntas. Alma Talent 2007, s. 58–59, 67–69. Aikajänne on pitkä: alioikeuksissa tapahtui 1600-luvulla siirtymää sukuoikeuteen perustuvasta oikeudenkäytöstä ”asiantuntemusta vaativaan ja asiantuntijoiden hallitsemaan menettelyyn”, joskin akateemisesti oppinut juristikunta syntyi selvästi myöhemmin. Pia Letto-Vanamo, Eräistä suomalaisen asianajolaitoksen syntyyn vaikuttaneista tekijöistä. Defensor Legis 1/1987, s. 244–258, 256, 258.
6. Juristeista erityisosaamisen varaan rakentuvana professiona ks. Ervasti 2017, s. 258–263. Eriytyneen profession peruspiirteenä on pidetty sille ominaista asiantuntemusta, ks. esim. David Chambers – Lynn Mather – Craig McEwen – Richard Maiman, *Divorce Lawyers at Work: Varieties of Professionalism in Practice*. Oxford University Press 2001, s. 64–65.
7. Blasi 1995, s. 390–395.

Tämä artikkeli edustaa monitieteistä tutkimusta, jossa on aineksia sekä empiirisestä ja yhteiskunnallisesta oikeustutkimuksesta että kasvatustieteestä.⁸ Tutkimuskohde – asianajajien ammatillinen itseymmärrys – sekä tutkimusaineisto ja -menetelmät kytkevät artikkelin empiiriseen oikeustutkimukseen.⁹ Kohteena ei ole oikeus normatiivisena ilmiönä, mutta empiirisessä oikeustutkimuksessa oikeuden voidaan ymmärtää sisältävän myös oikeudellis-yhteiskunnallisiin käytäntöihin liittyvän kokemusmaailman.¹⁰ Kaijus Ervasti taas näkee juristiprofession ja juristien ammattitoiminnan yhtenä yhteiskunnallisen oikeustutkimuksen tutkimusalueista.¹¹ Vastaavasti artikkelin tiedonintressi ja viitekehys voidaan nähdä kasvatustieteellisinä. Asetelman monitieteisyys ilmenee myös aineistossa: artikkelin lähteenä olevaa asiantuntijuustutkimusta on tehty paljon kasvatusta- ja kognitiotieteissä,¹² ja juristien asiantuntijuuteen liittyvää tutkimusta on puolestaan julkaistu myös oikeustieteellisissä julkaisuissa.¹³

1.2. Oikeudellinen konteksti ja aiempi tutkimus

Tämän artikkelin oikeudellinen konteksti on lapsi- ja asianajajaoikeudessa. Vanhempien ero koskettaa vuosittain Suomessa noin 30 000:ta lasta.¹⁴ Lapsioikeudellisten toimeksiantojen tyypillisiä kysymyksiä on ensinnäkin lapsen huollon, asumisen ja tapaamisoikeuden järjestäminen eron jälkeen. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 7 ja 9 §:n perusteella niistä voidaan päättää vanhempien sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Lain 10 §:n mukaan nämä asiat on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti – tämä

8. Monitieteisyydestä oikeustutkimuksessa ks. Pauli Rautiainen – Aura Kostiainen – Visa Kurki – Niko Soininen – Tapio Määttä, Oikeus ja sen tutkiminen. Vastapaino 2023, s. 27–28. Monitieteisyydestä asiantuntijuustutkimuksessa ks. Fernand Gobet, The Future of Expertise: The Need for a Multidisciplinary Approach. *Journal of Expertise* 1(2) 2018, s. 1–7, 3–4.

9. Ks. esim. Rautiainen ym. 2023, s. 23, jonka mukaan oikeustutkimuksen tulisi täyttää pääosin seuraavat kriteerit: kohteena on ainakin osin oikeus, tiedonintressi on ainakin osin oikeudellinen, ja aineistona on ainakin osin oikeustieteellisen tutkimuksen tavanomaisia lähdeaineistoja.

10. Kati Nieminen – Noora Lähtenmäki, Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimiseen, s. 11–33 teoksessa Kati Nieminen – Noora Lähtenmäki (toim.), Empiirinen oikeustutkimus. Gaudeamus 2021, s. 11.

11. Ervasti 2022, s. 32. Common law -maissa asianajotoimintaa koskeva kirjallisuus jaetaan professiotutkimukseen ja ammattietikkaan. Tämä artikkeli edustaa professiotutkimusta, jota Halilan mukaan ei ole syytä rinnastaa asianajajaoikeuteen. Henri Halila, Asianajajaoikeutta vai asianajotoiminnan tutkimusta? *Defensor Legis* 4/2024, s. 662–672, 665.

12. Ks. luku 2 ja sen lähteet.

13. Ks. esimerkiksi alaviitteet 37 ja 41.

14. Johanna Vaitomaa – Riitta Särkelä (toim.), Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:12, s. 8.

on säännöksen perustelujen mukaan johtava periaate asioita ratkaistaessa.¹⁵ Huomioon on otettava myös lain 1 ja 2 §:ssä kuvatut tavoitteet, kuten lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen, myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä sekä hyvä hoito ja kasvatust. Lapsioikeudellisissa toimeksiannoissa on tyypillisesti kyse myös elatusavusta, joka voidaan lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 4 §:n mukaisesti vahvistaa sopimuksella tai tuomiolla. Lain 1 §:n mukaan riittävä elatus käsittää lapsen kehitystason mukaisten aineellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämisen, lapsen tarvitseman hoidon ja koulutuksen sekä tästä aiheutuvat kustannukset.

Tutkimuksen mukaan huoltoriidat heijastavat eron psykodynaamiikkaa ja niihin liittyy usein voimakkaita negatiivisia tunteita.¹⁶ Konfliktin pitkäkestoisuus ja syvyys saattavat yhdessä riitaan liittyvien tunteiden kanssa tehdä asioista erityisen haastavia.¹⁷ Konfliktoituneita erotilanteita leimaavat syytely, katkeruus ja kostoajatukset, toisen vanhemmuuden sabotointiyritykset, vaikeudet sopimusten noudattamisessa ja lasten vetäminen konfliktiin. Ero saattaa myös johtaa toistuviin viranomaisprosesseihin ja huoltoriitakierteeseen.¹⁸

Anna Nylundin mukaan lapsioikeudellisissa asioissa menettelyn tulisi olla sovintoon pyrkivää, joustavaa ja lapsen etua edistävää.¹⁹ Ervasti on todennut huoltoriitojen tuomioistuinsovitteesta, että niissä sovittelijan tulee edistää osapuolten kommunikaatiota, luoda osapuolten turvalliseksi kokema ilmapiiri, ehkäistä konfliktin eskaloitumista sekä saada esiin osapuolten todelliset intressit, jotta niitä voitaisiin pyrkiä sovittamaan yhteen.²⁰ Asianajajien on aiemmassa tutkimuksessa havaittu pitävän muun muassa lapsen edun toteutumista, sovintoratkaisujen saavuttamista sekä asianosaisten keskinäisten välien edistämistä tärkeimpinä onnistumisen kriteereinä lapsioikeudellisissa asioissa.²¹

Sosiaali- ja terveysministeriön raporttiin on äskettäin koottu tutkimustietoa asianajajien haasteista vaativissa erotilanteissa. Yksi niistä on mahdollinen

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 88/2018 vp, s. 56. Lapsen edusta lapsioikeudessa ks. Suvianna Hakalehto, Lapsioikeuden perusteet. 2., uudistettu painos. Alma Insights 2025, s. 128–141 ja Suvianna Hakalehto, Lapsen edun arviointi korkeimman oikeuden perheioikeudellisissa ratkaisuissa. Defensor Legis 3/2016, s. 427–455. Ks. myös Kirsikka Linnanmäki, Lapsen etu huoltoriidan tuomioistuinsovitteesta. Alma Insights 2019, s. 82–95.

16. Kaijus Ervasti, Uusi tuomioistuinsovitteelaki. Alma Talent 2013, s. 163–164. Huoltoriitojen taustasyistä ja ongelmista ks. Maija Auvinen, Huoltoriita ja sosiaalitoimi, s. 113–168 teoksessa Marjukka Litmala (toim.), Lapsen asema erossa. Talentum 2002, s. 118–120.

17. Ks. Anna Nylund, Lapsi riidan kohteena – lapsen asemaa koskevien asioiden haasteita. Lakimies 7–8/2010, s. 1166–1182, 1181.

18. Vaitomaa – Särkelä 2025, s. 14.

19. Nylund 2010, s. 1181.

20. Ervasti 2013, s. 164–165.

21. Sampo Mielityinen – Suvianna Hakalehto, Onnistuminen lapsioikeudellisissa asianajotyössä, s. 167–184 teoksessa Katja Weckström – Matti Ilmari Niemi – Anna Mäki-Petäjä-Leinonen – Joonas Huuhtanen (toim.), Modernit perhesuhteet ja oikeus. Alma Talent 2021, s. 183.

eettinen ristiriita oman asiakkaan näkemyksen edistämisen sekä lapsen edun välillä: asianajajalle muodostuu yleensä toimeksiannon aikana lapsen edusta oma käsitys, joka ei aina vastaa hänen asiakkaansa näkemystä. On pidetty myös tärkeänä, ettei avustaja lähde erotilanteessa mukaan vanhemman riidanhaluiseen käytökseen eikä lietso riitaa vanhempien välille. Vaativa huoltoriita edellyttää asianajajalta paitsi prosessien ja lainsäädännön tuntemusta myös kokemusta lapsiasioiden hoitamisesta. Kokemuksen on nähty antavan avustajalle tietämystä siitä, millä tekijöillä on merkitystä asioita ratkaistaessa.²²

Artikkelin asianajajaoikeudellinen konteksti muodostuu asianajajien osaa-mista turvaavasta lainsäädännöstä ja ammattieettisistä ohjeista.²³ Heiltä edellytetään asianajajista annetun lain (496/1958) 3 §:n 1 momentissa muun ohella oikeustieteellistä koulutusta ja asianajajatutkintoa sekä Suomen Asianajajaliiton säännöissä tarkemmin määriteltyä työkokemusta.²⁴ Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet rakentuvat ajatukselle asianajajista oikeusvaltion ylläpitäjinä sekä perus- ja ihmisoikeuksien puolustajina.²⁵ Markku Ylösen mukaan asianajajan tehtävän kunnioittaminen on yksi oikeusvaltion ja demokratian toteutumisen perusedellytyksistä.²⁶ Tapaohjeiden mukaan asianajajan tulee parhaan kykynsä mukaan valvoa asiakkaansa etua ja oikeutta.²⁷ Ohjeet velvoittavatkin asianajaa ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan, seuraamaan oikeuskehitystä sekä osallistumaan säännöllisesti täydennyskoulutukseen. Asianajaja ei saa ottaa tehtävää vastaan, jos hänellä ei ole sen edellyttämää ammattitaitoa.²⁸ Markku Fredman on huomauttanut tapaohjeisiin kirjatun kouluttautumisvelvollisuuden ongelmallisesta suhteesta lain säännöksiin. Hänen tulkintansa mukaan asianajajan ammattitaito on konkreettisen velvoitteen sijaan pikemminkin ”asianajajan ominaisuus” ja jäsenyyshedellytys.²⁹

Asianajotyön edellyttämiä ominaisuuksia on tarkasteltu kirjallisuudessa myös lakia ja asianajotapaa tarkemmin. Ylönen on painottanut, että asianajajien

22. Vaitomaa – Särkelä 2025, s. 64.

23. Asianajajaoikeuden käsitteestä ks. Halila 2024, s. 662–672. Asianajajaoikeuden sääntelystä ks. Markku Fredman, Asianajajaoikeudellisista normeista ja oikeuslähteistä. *Defensor Legis* 4/2024, s. 535–561.

24. Suomen Asianajajaliiton sääntöjen 5 §:n perusteella asianajajan on tullut toimia ”lakimiestutkinnon suoritettuaan ennen jäseneksi pääsyä vähintään neljän vuoden ajan oikeudenhoidon alalla tai siihen verrattavissa oikeustieteellistä koulutusta edellyttävissä toimissa tai tehtävissä, kuitenkin vähintään kaksi vuotta avustavana lakimiehenä, julkisena oikeusavustajana tai itsenäisenä asianajotehtävien hoitajana taikka muussa sellaisessa toimessa, jossa hän on vastaavassa määrin hoitanut asianajotehtäviä”.

25. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, kohta 2.

26. Markku Ylönen, Asianajajaoikeus. Alma Talent 2018, s. 302.

27. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, kohta 3.1. Halilan (2024, s. 667) mukaan tätä lojaalisuusvelvollisuutta voidaan pitää asianajajaoikeuden yleisenä oikeusperiaatteena.

28. Hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet, kohta 4.2.

29. Fredman 2024, s. 544.

ammattitaidolle on asetettava korkeat vaatimukset palvelujen korkean hinnan ja asiakkaalle luvattun pätevyyden vuoksi. Hänen mukaansa asianajajan ammattitaito koostuu muun muassa asiakkaan asiaan liittyvän lainsäädännön, oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden tuntemisesta, sopimusta teettävän asiakkaan varsinaisten päämäärien selvittämisestä sekä oikeudenkäynneissä tosiseikkojen oikeudellisen merkityksen arvioinnista. Asianajajan ammattitaitovaatimukset korostuvat niillä oikeudenaloilla, jotka hän on ehkä ilmoittanut markkinoinnissa painopistealueikseen.³⁰ Olavi Hölttä on kuvaillut hyvää asianajajaa siten, että tällä on hyvät tiedot lain sisällöstä ja oikeuskäytännöstä etenkin pääasiallisella toimialueellaan, halua kouluttautumiseen ja erikoistumiseen, kykyä luovaan ajatteluun ja järjestelmällisyyteen, kykyä rajojensa tuntemiseen ja asettamiseen, kykyä ymmärtää menestymisen ja onnistumisen ero, kykyä kuunnella muita sekä kykyä hyvään suulliseen ja kirjalliseen viestintään.³¹

Fredman puolestaan on kuvaillut rikosprosessin ja asianosaisten oikeudenmukaisuuden kokemusten näkökulmasta asianajajalta edellytettäviä ominaisuuksia ja tekoja: niitä ovat kyky perustella asiakkaalle, mitkä seikat asiassa ovat oikeudellisesti merkityksellisiä ja mitkä eivät; valmiudet inhimillisten kriisien kohtaamiseen; esiintymis- ja vuorovaikutustaidot, myös tunteita koskevassa asiassa; aineellisen oikeuden ja prosessisääntelyn tuntemus ja soveltamistaito; kyky laatia laadukkaita oikeudenkäyntiasiakirjoja; kyky suhtautua viileän asiallisesti oman päämiehen vastapuoleen ja tämän avustajaan; empatia; kyky huolehtia, etteivät tunteet häiritse asianajajan työtä; riittävä kunto sekä hyvä fyysinen ja psyykkinen terveys.³² Eelis Paukku on tutkinut oikeustieteellisen tutkijankoulutuksen hyötyjä asianajotyössä. Hänen haastateltavansa näkivät työskentelyn asianajoalalla edellyttävän substanssiosaamisen ohella ”tiettyjä asiantuntijataitoja”: käytännöllisyyttä, taitoja viestintään ja markkinointiin sekä ihmissuhdetaitoja ja taitoja sosiaaliseen kanssakäymiseen, kuten asiointiin ihmisten kanssa ja luottamuksen rakentamiseen. Paukun mukaan haastateltujen asianajajien näkemykset tarpeellisista asiantuntijataidoista erosivat todella huomattavasti.³³

Edellä kuvaillut luonnehdinnat asianajajan ammattitaidosta ja hyvästä asianajajasta eivät pohjaudu tämän artikkelin viitekehyksen muodostavaan asiantuntijuustutkimukseen. Ne ovat kuitenkin hyvin sopusoinnussa luvussa 2 esiteltävän asiantuntijuustutkimuksen kanssa. Hyvän asianajajan ominaisuudet ovat ensinnäkin moninainen tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen ja toimintatapumuksien kokonaisuus. Toiseksi asianajajan ”hyvyys” näyttää sisältävän myös asioita, jotka ovat ominaisia juuri kyseiselle työlle, sen puitteille ja päämäärille. Lisäksi hyvän asianajajan kuvaukset sisältävät asioita, jotka tuntuvat olevan tar-

30. Ylönen 2018, s. 341–343.

31. Olavi Hölttä, Asianajon taito. Opas riitajuttujen hoitamiseen. Edita 2019, s. 31.

32. Markku Fredman, Rikosasianajajan käsikirja. Alma Talent 2021, s. 64–70.

33. Paukku 2024, s. 1189–1190.

peen ennen muuta hankalissa ongelmanratkaisutilanteissa. Hyvän asianajajan luonnehdinnat siis tukevat oletusta, että juristien työtä on perusteltua analysoida asiantuntijuusmallien avulla.

Yhdysvalloissa eri juristiammateissa toimivien osaamista ja asiantuntijuutta on tutkittu empiirisesti varsin monipuolisesti.³⁴ Tuomarien käsityksiä syyttäjien ja avustajien osaamisesta on tutkittu laajalla kyselyaineistolla, joka osoitti tuomarien näkevän paikoin varsin suuria eroja avustajien työn laadussa.³⁵ Empiiristen oikeudensaantitutkimusten meta-analyysillä on arvioitu, miten asianosaista avustavan juristin asiantuntemuksen osa-alueet vaikuttavat juttujen voittamiseen. Juridisen sisältöasiantuntijuuden sijaan analyysi korosti menetelyosaamisen sekä niin sanotun relationaalisen asiantuntijuuden merkitystä.³⁶ Eräässä tutkimuksessa tunnistettiin asianajajan kokemuksen ja etnisen taustan vaikuttaneen asiakkaan menestykseen.³⁷ Asianosaisen menestyksen liittovaltion korkeimmassa oikeudessa on havaittu olevan yhteydessä siihen, miten paljon avustajalla on aiempaa kokemusta asioiden hoitamisesta siellä.³⁸ Myös patenttijuristien työkokemuksen ja aiempien onnistumisten – hyväksyttyjen patenttihakemusten osuuden – yhteyttä patenttien taloudelliseen ja teknologiseen arvoon on tutkittu. Juristin aiempi onnistuminen työtehtävissä, ei työkokemuksen määrä sinänsä, oli yhteydessä työn asiakkaalle tuottamaan arvoon.³⁹ Yhdysvaltalaisen avioerojuristien asiantuntemuksesta tehdyn empiirisen katsauksen mukaan he näkivät työssään tärkeiksi erityisesti taidon kuunnella asiakasta ja neuvottelutaidon.⁴⁰

Krystia Reed on tiivistänyt asianajajien osaamista analysoineiden empiiristen tutkimusten annin kahteen johtopäätökseen: asianajajan osaamista on vaikea kvantifioida, ja tutkimusnäyttö sen eri ulottuvuuksien yhteydestä juttujen lopputuloksiin on ristiriitaista. Lisäksi asianajajien vaikutuksesta oikeudenkäyntei-

34. Paukku (2024, s. 1179–1180) on nähdäkseni osunut oikeaan todetessaan, että ”[o]ikeudellista asiantuntijuutta on ylipäätään tutkittu suhteellisen vähän Yhdysvaltojen ulkopuolella”.

35. Richard A. Posner – Albert H. Yoon, What Judges Think of the Quality of Legal Representation. *Stanford Law Review* 63(2) 2011, s. 317–349, 319–320.

36. Rebecca L. Sandefur, Elements of Professional Expertise: Understanding Relational and Substantive Expertise through Lawyers’ Impact. *American Sociological Review* 80(5) 2015, s. 909–933.

37. David S. Abrams – Albert H. Yoon, The Luck of the Draw: Using Random Case Assignment to Investigate Attorney Ability. *The University of Chicago Law Review* 74(4) 2007, s. 1145–1177, 1176.

38. Kevin T. McGuire, Repeat Players in the Supreme Court: The Role of Experienced Lawyers in Litigation Success. *The Journal of Politics* 57(1) 1995, s. 187–196, 193.

39. Dimitris Andriosopoulos – Pawel Czarnowski – Andrew P. Marshall, Do Lawyers Matter? Evidence from Patents. *Journal of Corporate Finance* 83(4) 2023, s. 1–29, 19–20.

40. Chambers ym. 2001, s. 66–71.

hin on huomattavasti enemmän tietoa kuin heidän toimintansa vaikutuksesta oikeudenkäynnin ulkopuolisiin prosesseihin.⁴¹

2. Viitekehys: asiantuntijuuden malli

Moderni asiantuntijuustutkimus juontuu huipputason shakinpelaajien toiminnan tutkimuksesta 1940-luvulla.⁴² Sitten tutkimus on laajentunut kohteitaan, näkökulmiltaan ja metodeiltaan. Asiantuntijuustutkimuksen käsikirjojen sisällöt ovat kuvaavia: niissä on artikkeleita asiantuntijuudesta muun muassa matemaattis-luonnontieteellisillä aloilla, musiikissa, urheilussa, lääketieteellisessä diagnostiikassa, tulipalojen sammuttamisessa, tiedustelutoiminnassa, rangaistusten täytäntöönpanossa, avaruuslentämisessä, sääennusteiden laatimisessa, kirjoittamisessa, piirtämisessä ja opettamisessa.⁴³ Menetelmät ulottuvat aivotutkimuksen menetelmistä psykometrisiin testeihin, ajattelun reaaliaikaisen verbalisoinnin ja introspektion analysointiin, erilaisiin haastatteluteknikoihin ja työtehtävien analyysitapoihin sekä kriittisten tapausten tutkimiseen.⁴⁴

Tutkimuksessa on kolme perusnäkökulmaa asiantuntijuuteen. Mielensisäisestä eli kognitiivisesta näkökulmasta asiantuntemus on ennen muuta tiedonhankintaa. Osallistumisnäkökulmasta asiantuntijuus muodostuu sosiaalisesti: yksilö oppii osallistumalla asiantuntijakulttuuriin, ja taitojen kasvaessa hänestä tulee sen täysivaltainen jäsen. Tiedon luomisen näkökulmasta asiantuntijuus on sekä yksilöllinen että yhteisöllinen tiedon luomisen prosessi.⁴⁵

Asiantuntijuus nähdään paremmuutena tai edistyneisyytenä verrattuna muihin yksilöihin, tyypillisesti noviiseihin.⁴⁶ Asiantuntijuuden kehittymistä on

41. Krystia Reed, *The Experience of a Legal Career: Attorneys' Impact on the System and the System's Impact on Attorneys*. *Annual Review of Law and Social Science* 16(1) 2020, s. 385–404, 387, 394.

42. K. Anders Ericsson, *An Introduction to the Second Edition of The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Development: Its Development, Organization, and Content*, s. 3–20 teoksessa K. Anders Ericsson – Robert R. Hoffman – Aaron Kozbelt – A. Mark Williams (eds), *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Development*. Cambridge University Press 2018, s. 11 ja Fernand Gobet, *The Classic Expertise Approach and Its Evolution*, s. 35–55 teoksessa Paul Ward – Jan Maarten Schraagen – Julie Gore – Emilie M. Roth (eds), *The Oxford Handbook of Expertise*. Oxford University Press 2018, s. 36–37.

43. Ward ym. 2018, osa III ja Ericsson ym. 2018, osa V.I.

44. Ward ym. 2018, osa II ja Ericsson ym. 2018, osa III.

45. Kai Hakkarainen – Tuire Palonen – Sami Paavola, *Kolme näkökulmaa asiantuntijuuden tutkimiseen*. *Psykologia* 6/2002, s. 448–464 ja Päivi Tynjälä, *Asiantuntijuus ja työkulttuurit opettajan ammatissa*. *Kasvatus* 2/2004, s. 174–190.

46. Ks. esim. Ericsson 2018, s. 3–4 ja Paul Ward – Jan Maarten Schraagen – Julie Gore – Emilie M. Roth, *An Introduction to the Handbook. Communities of Practice, and Definitions of Exper-*

jäsennetty myös hienosyisemmin.⁴⁷ Asiantuntijalle on nähty ominaiseksi muun muassa suoriutuminen laadukkaasti oman alansa tehtävistä, taitojen käyttö aloittelijaa nopeammin, tehtävien suorittaminen lähes virheettömästi, erinomainen muisti sekä ratkaistavien ongelmien hahmottaminen syvemmin kuin aloittelijat.⁴⁸ Carl Bereiter ja Marlene Scardamalia ovat korostaneet asteittain kehittyvää ongelmanratkaisua: asiantuntija pystyy uusissa tilanteissa yhä vaativampaan ongelmanratkaisuun eikä jää aiempien toimintatapojensa vangiksi.⁴⁹ Keskeinen asiantuntijuuden piirre vaikuttaa olevan myös sen alasisidonnaisuus.⁵⁰

Asiantuntijuus on määritelty esimerkiksi seuraavasti: 1) Asiantuntijan teot ovat säännönmukaisesti tehokkaita ja saavuttavat halutut vaikutukset.⁵¹ 2) Yksilö on asiantuntija tietyssä tilanteessa siinä sovellettujen kriteerien perusteella, jos ja vain jos hän kiistatta kykenee luotettavasti ja tarkasti selviytymään vaikeista tehtävistä.⁵² 3) Asiantuntijuus on yksilön tietyllä alalla omaamien tietojen, kokemuksen ja taitojen kokonaisuus.⁵³ 4) Asiantuntija ratkaisee ongelmia yhä korkeammalla ja monimutkaisemmalla tasolla, ylittää aiemman osaamisensa rajat, oppii sekä menestyksestään että virheistään ja jatkuvasti kehittää työtään ja ammattitaitoaan.⁵⁴

Asiantuntemuksen rakenteesta, elementeistä tai osa-alueista on esitetty erilaisia malleja.⁵⁵ Tämän artikkelin viitekehyksenä käytetään Päivi Tynjälän, Eeva

tise, s. 1–30 teoksessa Ward ym. 2018, s. 11–14. Noviisi-asiantuntija-jaon merkitystä osoittaa jo sanaan ”noviisi” liittyvien osumien paljous alan käsikirjoissa, ks. esimerkiksi Ericsson ym. 2018, s. 927 ja Ward ym. 2018, s. 1260.

47. Esimerkiksi asteikolla maallikko–noviisi–tulokas–harjoittelija–kisälli–asiantuntija–mestari (Micheline T. H. Chi, Two Approaches to the Study of Experts’ Characteristics, s. 21–30 teoksessa K. Anders Ericsson – Neil Charness – Paul J. Feltovich – Robert R. Hoffman (eds), *The Cambridge Handbook of Expertise and Expert Performance*. Cambridge University Press 2006, s. 22) ja asteikolla noviisi – edistynyt aloittelija – osaaaja – pätevä – asiantuntija (Hubert L. Dreyfus – Stuart E. Dreyfus, *Peripheral vision: Expertise in Real World Contexts*. *Organization Studies* 26(5) 2005, s. 779–792, 782–788).
48. Remy M. J. P. Rikers – Fred Paas, Recent Advances in Expertise Research. *Applied Cognitive Psychology* 19(2) 2005, s. 145–149, 145.
49. Carl Bereiter – Marlene Scardamalia, *Surpassing Ourselves: An Inquiry into the Nature and Implications of Expertise*. Open Court 1993, s. 11.
50. Alarajat ylittävistä asiantuntijuuden piirteistä ks. esim. David Z. Hambrick – Alexander P. Burgoyne – Frederick L. Oswald, *Domain-General Models of Expertise: The Role of Cognitive Ability*, s. 56–85 teoksessa Ward ym. 2018.
51. Richard W. Herling, Operational Definitions of Expertise and Competence. *Advances in Developing Human Resources* 2(1) 2000, s. 8–21, 18.
52. Christian Quast, On How Expertise Ascriptions Work. *Analyse & Kritik* 42(2) 2020, s. 399–430, 427.
53. Marie-Line Germain – Carlos Enrique Ruiz, Expertise: Myth or Reality of a Cross-National Definition?, *Journal of European Industrial Training* 33(7) 2009, s. 614–634, 629.
54. Tynjälä 2004, s. 184–185 (Bereiterin ja Scardamalian ajattelua tulkiten).
55. Ks. esim. Tynjälä 2004, s. 176, jossa esitetään asiantuntijuuden jaotellut teoreettinen tieto / käytännöllinen tieto / itsesäätelytieto sekä faktuaalinen tieto / käsitteellinen tieto / taidot / ääneton ja intuitiivinen tieto / metakognitio ja reflektiivinen tieto.

K. Kallion ja Hannu L. T. Heikkisen kokonaisvaltaista mallia viisaudesta ammatillisissa käytännöissä ja asiantuntijuudessa.⁵⁶ Mallin mukaan asiantuntijalla on ensinnäkin teoreettista eli deklaratiivista tietoa, käytännöllistä menetelmätietoa, itsesäätelytietoa ja sosiokulttuurista tietoa. Teoreettinen tieto on yleispätevää, formaalia ja kielelliseen asuun puettua tietoa. Menettelyllinen tai käytännöllinen tieto on kokemuksen kautta karttuvaa osaamista ja taitoja. Se ilmenee monesti implisiittisesti tai intuitiivisesti asiantuntijoiden toiminnassa, mutta sen sisältö on myös muotoiltavissa kielellisesti. Sitä voidaan kutsua myös kokemukselliseksi tiedoksi.⁵⁷ Itsesäätely sisältää asiantuntijan oman mielen ja toiminnan hallintaan liittyviä tietoja ja taitoja. Kyse on sekä metakognitiosta eli omien tiedollisten voimavarojen tiedostamisesta ja hallinnasta että itsereflektiosta eli oman toiminnan havainnoinnista ja arvioinnista. Sosiokulttuurinen tieto puolestaan ilmenee sosiaalisissa käytännöissä ja vuorovaikutuksessa. Se liittyy vahvasti autenttisiin kokemuksiin ja ongelmanratkaisuun relevanteissa käytäntöyhteisöissä.⁵⁸

Tynjälän, Heikkisen ja Kallion mallin ytimessä on ongelmanratkaisu. Ratkaistessaan käytännön ongelmia asiantuntija hyödyntää joustavasti ja kokonaisvaltaisesti edellä kuvattuja tiedon muotoja. Ongelmanratkaisu siis ilmentää erilaatuisten tietojen yhdistämistä eli integratiivista ajattelua.⁵⁹ Lisäksi Tynjälän, Heikkisen ja Kallion asiantuntijuuden malli sisältää sosiaalisen vastuullisuuden ja yhteisen hyvän edistämisen sekä emotionaalisen ulottuvuuden. Sosiaalinen vastuunkanto ja yhteisen hyvän tavoittelu merkitsevät, että ongelmia ratkova asiantuntija on eettinen, yhteisöllisesti vastuullinen toimija, joka kantaa huolta myös toisten hyvinvoinnista. Oppimista ja ammatillista kehittymistä koskevan tutkimuksen valossa myös tunteet on nähty perustelluksi osaksi asiantuntijuutta.⁶⁰ Artikkelin viitekehyksenä käytettävä asiantuntijuusmalli on tiivistetty kuvioon 1.

56. Päivi Tynjälä – Eeva K. Kallio – Hannu L. T. Heikkinen, Professional Expertise, Integrative Thinking, Wisdom, and Phronesis, s. 156–174 teoksessa Eeva K. Kallio (ed.), Development of Adult Thinking: Interdisciplinary Perspectives on Cognitive Development and Adult Learning. Routledge 2020, s. 167–170.

57. Ks. myös Päivi Tynjälä, Työelämän asiantuntijuus ja korkeakoulupedagogiikka. Aikuiskasvatus 2/2008, s. 124–127, 126.

58. Päivi Tynjälä – David Gijbels, Changing World: Changing Pedagogy, s. 205–222 teoksessa Päivi Tynjälä – Marja-Leena Stenström – Marjatta Saarnivaara (eds), Transitions and Transformations in Learning and Education. Springer 2012, s. 207–208, 211–213 ja Päivi Tynjälä, Perspectives into learning at the workplace. Educational Research Review 3(2) 2008, s. 130–154, 144–145.

59. Tynjälä 2008, s. 145; Tynjälä – Gijbels 2012, s. 212–213 ja Tynjälä – Kallio – Heikkinen 2020, s. 170.

60. Tynjälä – Kallio – Heikkinen 2020, s. 170. Sosiaalisen vastuun tunnistaminen asiantuntijuuden osaksi perustuu Habermasin kriittis-emansipatoriseen tiedonintressiin ja aristoteeliseen ajatukseen inhimillisen hyvän tavoittelusta (praxis) viisautena, mistä ks. Tynjälä – Kallio – Heikkinen 2020, s. 164–169.

Teoreettinen tieto	Kokemuksellinen tieto	Itsesäätelytieto	Sosiokulttuurinen tieto
Ongelmanratkaisu			
Sosiaalinen vastuu			
Emotionaalinen ulottuvuus			

Kuvio 1. Artikkelin teoreettinen viitekehys eli kokonaisvaltainen asiantuntijuusmalli.

Tynjälän, Heikkisen ja Kallion malli on valittu artikkelin viitekehyykseksi, sillä näin asianajajien työn tutkimus kytkeytyy yleisempään asiantuntijuustutkimukseen.⁶¹ Toiseksi malli on selvästi analyttisempi kuin koulutuksen kehittämistä koskevien keskusteluiden tyypilliset kahtiajaot substanssi- ja geneeriseen osaamiseen⁶² sekä substanssi- ja työelämätaitoihin⁶³. Kolmanneksi esitelty kokonaisvaltainen malli on perustellumpi asianajotyön analysoinnin viitekehys kuin varhaisemmat asiantuntijuuden komponenttien jäsennykset, joista sosiaalinen vastuu ja emotioiden ulottuvuus puuttuivat.⁶⁴ Sosiaalisen vastuun tunnistaminen asiantuntijuuden osaksi vastaa hyvin asianajotoiminnan luonnetta, onhan asianajajilla tärkeä rooli oikeusvaltion toteuttajina ja inhimillisen yhteiselmän

61. Asiantuntijuuden käsitteellistä mallia soveltavista tutkimuksista ks. esim. Paul Lyons – Randall Paul Bandura, Skills Needs. Integrative Pedagogy and Case-Based Instruction. *Journal of Workplace Learning* 32(7) 2020, s. 473–487; Päivi Tynjälä – Anne Virtanen – Ulla Klemola – Emma Kostiainen – Helena Rasku-Puttonen, Developing Social Competence and Other Generic Skills in Teacher Education: Applying the Model of Integrative Pedagogy. *European Journal of Teacher Education* 39(3) 2016, s. 368–387; Elvira Quincy – Jeroen Imants – Ben Dankbaar – Mien Segers, Designing Education for Professional Expertise Development. *Scandinavian Journal of Educational Research* 61(2) 2017, s. 187–204 ja Ulpukka Isopahkala-Bouret, Asiantuntijuus kokemuksena. *Aikuiskasvatus* 2/2008, s. 84–93.

62. Auli Toom – Tuula Heide – Ville Jäppinen – Asko Karjalainen – Kimmo Mäki – Päivi Tynjälä – Mira Huusko – Niina Nurkka – Sanna Vahtivuori-Hänninen – Aino Karvonen, Korkeakoulupedagogiikan tila ja uudistaminen – arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2023, s. 85–86.

63. Jukka Mähönen – Manne Airaksinen – Atte Korte – Albert Mattsson – Sampo Mielityinen – Johanna Niemi – Mirjami Paso – Johanna Rantanen – Sirpa Moitus – Laura Partanen – Mira Huusko, Oikeustieteellisen alan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2021, s. 79–90.

64. Ks. esim. Tynjälä 2004, s. 176 ja Tynjälä 2008, s. 144–145.

ongelmien ratkaisemisessa.⁶⁵ Emotionaalinen ulottuvuus taas vastaa tutkimushavaintoja, joiden mukaan huoltoriitoihin liittyy usein voimakkaita tunteita.⁶⁶

Kuten alussa todettiin, artikkelissa tutkitaan, millaista asiantuntijuutta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitaminen edellyttää asianajajien käsityksen mukaan. Kun teoreettinen viitekehys on nyt kuvattu, on hyvä vielä paikantaa kysymyksenasettelua ja sen rajoituksia. Kysymyksenasettelu perustuu asiantuntijuustutkimuksessa yleiseen näkemykseen, että asiantuntijuutta on perusteltua tutkia alakohtaisesti, melko tarkkaan rajattujen työtehtävien näkökulmasta. Tämä vastaa myös asianajajakunnan kehitystä, jonka yhtenä piirteenä on pidetty asianajajien erikoistumista.⁶⁷ Artikkelissa ei arvioida yksittäisten asianajajien asiantuntemuksen tasoa, kehittymistä tai profileja eikä arvoteta asiantuntijuuden osa-alueiden painoarvoa. Artikkelissa ei myöskään analysoida, miten asianajajien käsitykset asiantuntemuksesta ehkä eroavat esimerkiksi asiakkaiden tai asianajajan ominaisuuksien taikka asianajajan erikoistumisen mukaan.⁶⁸

Artikkeli edustaa kognitiivisen tutkimusperinteen mukaista yksilöllisen asiantuntijuuden mallia, eräänlaista juristityön mikrotason teorianmuodostusta.⁶⁹ Valokeila kohdistuu lähinnä yksilöiden, tässä siis asianajajien, ominaisuuksiin ja toimintaan; ammattikulttuuriin osallistuminen ja sen kautta tapahtuva oppiminen jäävät varjoon. Tämä on tietenkin vain yksi mahdollinen näkökulma asiantuntijuuteen, eikä artikkelissa oleteta, että yksilöllinen näkökulma juristien asiantuntijuuteen olisi yhteisöllistä tärkeämpi tai antoisampi. Kyse on yksinkertaisesti tutkimusekonomisesta valinnasta, jonka Blasi perusteli vastaavassa tilanteessa lakonisesti: jostain on aloitettava.⁷⁰

65. Ks. luku 1.2. Aarnio on korostanut asianajotoiminnan eettistä perustaa ja kytkeä Kantin kategoriseen imperatiiviin. Aulis Aarnio, Hyvän asianajajatavan eettinen perustelu – kunnia-koodista kultaan sääntöön. *Defensor Legis* 5/2010, s. 541–547.

66. Ks. luku 1.2.

67. *Ervasti* 2017, s. 271.

68. Ks. *Chambers ym.* 2001, s. 76–84.

69. Menkel-Meadow on jakanut juristityön teorian makro- ja mikroteorioihin: makroteorioiden kohteena on juristin vuorovaikutus oikeusjärjestelmän ja yhteiskunnan kanssa, kun mikroteoriat käsittelevät yksittäisen juristin roolia, toimintaa ja taitoja. Carrie Menkel-Meadow, *The Legacy of Clinical Education: Theories about Lawyering*. *Cleveland State Law Review* 29(3) 1980, s. 555–574, 556–562. Tämä artikkeli edustaa mikroteoriaa. Samantyyppistä tutkimusotetta edustaa artikkeli Laura Kontiainen – Riikka Koulu – Beata Mäihäniemi, Oikeuden digitalisaatio ja juristityön arkipäivä. *Lakimies* 2/2021, s. 173–199.

70. Blasi 1995, s. 320.

3. Aineisto ja menetelmät

Artikkelin tutkimusaineisto koottiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka valmistettiin yhteistyössä Suomen Asianajajaliiton kanssa.⁷¹ Linkki lomakkeelle jaettiin asianajajille Suomen Asianajajaliiton jäsenviesteillä, joissa pyydettiin vastauksia nimenomaan lapsioikeudellisia toimeksiantoja hoitavilta asianajajilta.⁷² Kyselyyn vastasi 76 henkilöä. Heistä neljäsosa oli valmistunut oikeustieteen kandidaatiksi tai maisteriksi 1990-luvulla, kolmasosa vuosina 2000–2009 ja hieman alle kolmasosa 2010-luvulla. Valmistumisvuoden mediaani oli 2003. Noin 40 prosentilla vastaajista oli alle 10 vuoden, noin 30 prosentilla 10–19 vuoden ja noin 30 prosentilla vähintään 20 vuoden kokemus asianajotyöstä. Vastaajilta kysyttiin myös, kuinka monta lapsioikeudellista toimeksiantoa he arvioivat hoitavansa keskimäärin vuoden aikana. Vastausten mediaani oli 20, keskiarvo 32 ja vaihteluväli 2–180 toimeksiantoa vuodessa. Suhteessa Suomen Asianajajaliiton jäsenmäärään⁷³ vastausprosentti on pieni, mutta kaikki asianajajat eivät kuuluneet kyselyn kohderyhmään. Tutkimuksen perusjoukon (lapsioikeudellisia asioita hoitavat asianajajat) kokoa on vaikea arvioida täsmällisesti, joten myös kyselyn tarkkaa vastausprosenttia suhteessa perusjoukkoon ei voida määrittää.

Kuten luvusta 2 ilmenee, asiantuntijuus on teoreettinen käsite. Kyselyssä ei ollut siksi perusteltua käyttää sellaisenaan termiä ”asiantuntijuus” vaan konkretisoida tutkittava ilmiö tavalla, joka on ymmärrettävä vastaajille.⁷⁴ Asiantuntijuuden monitahoisuuden vuoksi kyselylomakkeelle otettiin kaksi avointa kysymystä, jotka lähestyvät tutkimuskysymystä eri näkökulmista: ”Voitte kuvailla omin sanoin, mikä tekee Teistä hyvän työssänne lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitajana” sekä ”Mikä on ammatillisesti haastavinta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitamisessa?” Ensimmäinen kysymys kytkeytyy asiantunti-

71. Kyselylomakkeen luonnos käsiteltiin Suomen Asianajajaliiton johtoryhmässä, ja siihen saatiin kommentteja liiton toimistolta sekä yhdeltä lapsioikeudellisista toimeksiantoja hoitavalta asianajajalta. Kiitän lämpimästi yhteistyöstä Suomen Asianajajaliittoa sekä professori Suvianna Hakalehtoa, jonka kanssa aineistonkeruu suunniteltiin. Aineisto sisälsi myös asianajajien vastauksia onnistumisen kriteereistä lapsioikeudellisessa asianajotyössä. Ne on analysoitu artikkelissa Mielityinen – Hakalehto 2021.

72. Ensimmäinen jäsenviesti kyselystä lähetettiin 7.1.2021 ja muistutusviesti 26.1.2021. Kyselylomake oli auki 7.–29.1.2021. Vaikka aineisto on muutaman vuoden vanha, se soveltuu hyvin tutkimuskysymyksen tarkasteluun. Lapsioikeudellisen asianajotyön yhteiskunnallisissa ja normatiivisissa puitteissa ei ole aineiston keruun jälkeen tapahtunut muutoksia, jotka heikentäisivät sen käyttökelpoisuutta. Tosin generatiivisen tekoälyn käyttö ei ollut aineiston keräämisen aikaan yleistä, eikä aineisto siten kerro sen vaikutuksista asianajajien työhön.

73. Vuoden 2020 lopussa oli 2 211 asianajajaa ja vuonna 2024 vastaavasti 2 299 asianajajaa, ks. www.asianajajaliitto.fi.

74. Eskolan ja Suorannan mukaan empiiristä aineistoa hankkiva joutuu ”kääntämään lukemansa tutkittavien ymmärtämälle (arki)kielelle, sovittamaan sanansa”. Jari Eskola – Juha Suoranta, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino 1998, s. 55–58.

juuteen laadukkaana, taitavana toimintana ja toinen asiantuntijuuteen kykynä kehittää toimintaa vaikeissa tilanteissa. Ensimmäisen kysymyksen määreeksi valittiin ”hyvä”, joka ei sijoitu tietyllä asiantuntijuuden kehittymisen portaalle tai sisällä oletusta selvästi keskimääräistä paremmasta työstä. Tämä valinta vastaa artikkelin tavoitetta: tarkoitus ei ole vertailla asianajajien asiantuntemusta tai kuvailla jonkinlaista huippuosaamista vaan kuvata asianajajien itseymmärrystä laadukkaan työn edellytyksistä.

Vastaukset analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä, jonka viitekehystenä on luvussa 2 perusteltu malli asiantuntijuudesta (kuvio 1).⁷⁵ Vastaukset luettiin ensin useasti kokonaiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen niiden sisältöä pelkistettiin tiivistämällä tutkimuskysymykseen liittyviä katkelmia. Pelkistetyt ilmaisut ryhmiteltiin alaluokkiin aineistolähtöisesti tunnistamalla niiden eroja ja yhtäläisyyksiä. Alaluokat nimettiin ja määriteltiin, minkä jälkeen aineisto koodattiin systemaattisesti. Seuraavaksi alaluokat jäsennettiin viitekehystenä käytetyn asiantuntijuusmallin mukaisiin pääluokkiin. Toisen avoimen kysymyksen alaluokkia tulkittiin lisäksi siitä näkökulmasta, millaista asiantuntijuutta niiden mukaisten haasteiden ratkaiseminen vaatii. Luokittelut tarkistettiin lukemalla alkuperäinen aineisto ja arvioimalla systemaattisesti sen suhdetta tuloksiin. Sisällönanalyysin osana laskettiin eri alaluokkien frekvenssit aineistossa.⁷⁶ Kvantifioinnista ei tehdä johtopäätöksiä asiantuntijuuden eri osa-alueiden tärkeydestä. Sen tarkoitus on vain auttaa lukijaa arvioimaan kirjoittajan tekemiä tulkintoja ja analyysin luotettavuutta.

75. Teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä ks. Jouni Tuomi – Anneli Sarajärvi, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Tammi 2018, s. 97–99. Aineiston ja teorian vuoropuhelusta tematisoinnissa ks. Anu Puusa, *Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin*, s. 141–152 teoksessa Anu Puusa – Pauli Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus 2020, s. 143–152.

76. Kvantifioinnista laadullisessa tutkimuksessa ks. esim. Eskola – Suoranta 1998, s. 119–126 ja Pertti Alasuutari, *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino 2011, s. 157–167. Alasuutarin (2011, s. 41) mukaan myös ”laadullinen tutkimus voi sisältää kvantitatiivisia osatarkasteluja” mutta sen ydin on ”merkitystulkintojen tekeminen”. Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 89) katsovat, että kvantifiointia ”voidaan käyttää sisällönanalyysin apuna”. Puusan (2020, s. 148) mukaan kvantifiointi voi olla luonteva osa laadullisen tutkimuksen analyysia ja auttaa havainnollistamaan sekä kuvaamaan aineiston sisältöä.

4. Tulokset

4.1. Aineiston analyysi

Kyselylomakkeen avoimeen kysymykseen ”Voitte kuvailla omin sanoin, mikä tekee Teistä hyvän työssänne lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitajana” vastasi 66 asianajajaa. Sisällönanalyysissa vastauksista tunnistettiin useita hyvän asianajajan piirteitä kuvaavia alaluokkia, jotka sijoitettiin teoreettisena viitekehiksenä toimivan asiantuntijuusmallin mukaisiin pääluokkiin. Tulokset on kuvattu taulukossa 1.

Taulukko 1. Asianajajien näkemykset siitä, mikä tekee heistä hyvän työssään lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitajana (N = 66).

Pää- ja alaluokat sekä frekvenssit	Määritelmä	Aineistoesimerkki
TEOREETTINEN TIETO		
Oikeuskäytännön tuntemus (8)	Asianajaja tuntee relevantin oikeuskäytännön.	”Työ vaatii – – oikeuskäytännön tuntemusta.”
Lainsäädännön tuntemus (5)	Asianajaja tuntee relevantin lainsäädännön.	”Hallitsen – – lainsäädännön riittävästi.”
Yleinen asiantuntemus (5)	Asianajaja näkee itsensä asiantuntevaksi ja taitavaksi ammattilaiseksi.	”Olen – – asiani osaava.”
Moniammatillinen osaaminen (3)	Asianajajalla on myös muun tieteenalan kuin oikeustieteen osaamista.	”Ymmärrän asioiden psykologisen puolen.”
KÄYTÄNNÖLLIS-KOKEMUKSELLINEN TIETO		
Työkokemus (18)	Asianajajan työkokemus tukee toimeksiantojen hoitamista.	”Työkokemuksen perusteella on kertynyt ammattitaitoa erilaisten juttujen hoitamiseen.”
Kokemus perhe-elämästä (11)	Asianajajan kokemus omasta perhe-elämästä tukee toimeksiantojen hoitamista.	”Omat kolme lasta ovat 12-16 ikäisiä, minkä vuoksi on omakohtaista kokemusta monen ikäisistä lapsista.”

ITSESÄÄTELYTAITO		
Kärsivällisyys (9)	Asianajaja jaksaa kärsivällisesti hoitaa toimeksiantoa.	”kärsivällisyyttä – – tarvitaan”
Rauhallisuus (8)	Asianajaja säilyttää rauhallisuutensa hoitaessaan toimeksiantoa.	”Pidän itseäni rauhallisena ja kylmähermoisena avustajana, joka ei anna stressin tai muiden negatiivisten tunteiden näkyä ulospäin.”
Määrätietoisuus (8)	Asianajaja hoitaa toimeksiannon tehokkaasti ja määrätietoisesti.	”Olen tehokas, vien toimeksiantoa ripeästi eteenpäin.”
Riippumaton asian arviointi (5)	Asianajaja ei ole asiakkaan käsitysten vietävissä vaan kykenee arvioimaan asiaa itsenäisesti.	”Kokemus – – auttaa sanomaan tarvittaessa tiukasti myös omalle päämiehelle.”
Huolellinen ja perusteellinen työote (5)	Asianajaja hoitaa toimeksiannon huolella ja perusteellisesti.	”Yritän hoitaa toimeksiannon parhaan kykyni mukaan ja perehdyn asiaan tarkkaan.”
Metakognitio (6)	Asianajaja tunnistaa ja kehittää omaa osaamistaan.	”Jos en osaa jotakin, selvitän.”
SOSIOKULTTUURINEN TIETO		
Neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot (16)	Asianajaja osaa neuvotella ja olla muutoin vuorovaikutuksessa osapuolten kanssa.	”Hyvät ihmissuhde- ja neuvottelutaidot.”
Kuuntelutaidot (14)	Asianajaja osaa kuunnella asiakasta ja muita osapuolia.	”Koen olevani hyvä kuuntelija.”
Sovitteleva ja ystävällinen ote (8)	Asianajaja toimii asianosaisten kanssa sovittelevasti ja ystävällisesti.	”sovittelevuus ja diplomaattinen lähestymistapa”
Osapuolten kokemusten ymmärtäminen (5)	Asianajaja kykenee tunnistamaan eri osapuolten näkökulmia ja tarpeita.	”kyky nähdä vanhempien riidan mahdollinen perimmäinen syy”

Kyky hakea apua kollegoilta (3)	Asianajaja hakee tukea kollegoiltaan.	"Osaan – – kysyä vanhemmilta kollegoilta apua."
Muu sosiokulttuurinen osaaminen (7)	Asianajajalla on muita vuorovaikutukseen liittyviä vahvuuksia.	"olen ihmisläheinen"; "olen myös jämäpti asiakkaan kanssa"
ONGELMANRATKAISU		
Sovintoratkaisujen edistäminen (23)	Asianajaja pyrkii sovintoratkaisuun asiassa.	"Pyrkimys löytää sovinnollisia ratkaisuja viimeiseen asti."
Ratkaisuvaihtoehtojen esittäminen (10)	Asianajaja esittää osuvia ja luovia ratkaisuvaihtoehtoja.	"luovien ratkaisumallien keksiminen"
Kokonaisuuden hallinta ja olennaisten asioiden tunnistaminen (8)	Asianajaja hallitsee kokonaisuuden ja tunnistaa siinä olennaiset asiat.	"Kyky katsoa asiaa ulkopuolisina, tunnistaa asiat, jotka ovat oleellisia."
Tilanteen kuvaus ja ratkaisujen perustelu asiakkaalle (8)	Asianajaja osaa kuvata tilanteen ja perustella vaihtoehdot realistisesti asiakkaalle.	"Empatian ja rauhallisen keskustelun avulla asiakas on usein mahdollista saada ymmärtämään hankalaltakin tuntuvan ratkaisun perusteet."
Muut ongelmanratkaisua edistävät piirteet (7)	Asianajajalla on muita ongelmanratkaisua edistäviä ominaisuuksia tai toimintatapoja.	"jotain selittämätöntä karismaa"; "maanläheisyys auttaa myös"
SOSIAALINEN VASTUU		
Lapsen edun edistäminen (9)	Asianajaja edistää aktiivisesti lapsen edun tunnistamista ja toteutumista.	"Pyrin – – ottamaan huomion myös lapsen edun asiassa, vaikka avustankin toista vanhempaa."
Molempien vanhempien näkökulmien ottaminen huomioon (6)	Asianajaja ottaa huomioon myös asiakkaan vastapuolen näkökulman.	"Otan myös huomioon vastapuolen ja hänen mahdolliset pointtinsa asiassa."
EMOTIONAALINEN ULOTTUVUUS		
Empaattisuus (15)	Asianajaja suhtautuu osapuoliin empaattisesti, myötätuntoisesti.	"empaattisuutta tarvitaan"
Emotionaalinen etäisyys asiaan (8)	Asianajaja ei lähde mukaan osapuolten emootioihin vaan pystyy pysymään näiden ulkopuolella ja katsomaan asiaa sivusta.	"asetun asiakkaan tunteiden ulkopuolelle 'järjen ääneksi'; "otan ammatillisen etäisyyden asioihin"

Taulukko 1 sisältää alustavan vastauksen artikkelin tutkimuskysymykseen. Sitä varmennetaan ja tarkennetaan seuraavaksi toisen avoimen kysymyksen vastausten analyysillä. Lomakkeen kysymykseen ”Mikä on ammatillisesti haastavinta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitamisessa?” vastasi 72 asianajajaa. Vastaukset analysoitiin ensin aineistolähtöisesti niin, että niistä muodostettiin toimeksiantojen haastavia piirteitä kuvaavat luokat (taulukko 2).

Taulukko 2. Asianajajien näkemykset siitä, mikä on ammatillisesti haastavinta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitamisessa (N = 72).

Luokat sekä frekvenssit	Määritelmä	Aineistoesimerkki
Molempien vanhempien tai oman asiakkaan riittäisyys (31)	Asianajaja kokee haastavana tilanteet, joissa molemmat vanhemmat ovat riittäisiä tai oma asiakas on riittäinen.	”Tilanteet, joissa lapsi on joutunut keskelle raastavia, huoltajien tai vanhempien välisiä kiistoja, ovat haastavia.”
Riski lapsen edun sivuuttamisesta (22)	Asianajaja kokee haastavaksi huolehtia siitä, että lapsen etu tulee otetuksi asianmukaisesti huomioon.	”Joskus näkee, että päämies panee oman etunsa tai henkilökohtaisen kostonhalunsa lapsen edun edelle.”
Asioiden emotionaalinen tai henkinen kuormittavuus (20)	Asianajaja kokee lapsijutut usein emotionaalisesti tai henkisesti kuormittavina.	”surullisten lapsikohtaloiden näkeminen kuormittaa”
Oman asiakkaan epärealistiset odotukset (11)	Asianajaja kokee vaikeaksi saada asiakas ymmärtämään tapauksen faktat tai asioiden oikeudellisen arvioinnin perusteet.	”Epärealistiset odotukset esimerkiksi yksinhuoltajuuden saamisesta tahi tapaamisten estämisestä ovat haasteellisia oikoa.”
Kommunikaation suuri määrä (9)	Asianajaja kokee kuormittavaksi sen, miten paljon kommunikointia asian hoitaminen edellyttää.	”Asiakkaiden kuormittavuus, kun he tarvitsevat jatkuvasti yhteydenpitoa.”
Suuri työmäärä (9)	Asianajaja kokee lapsioikeudelliset toimeksiannot hyvin työläiksi.	”Asian hoitaminen on ylipäätään yleensä keskimääräistä enemmän aikaa vievää.”

Muun avustajan epäsovinnollinen tai prosessia pitkittävä toiminta (8)	Asianajaja kokee toisen asianosaisen avustajan vaikeuttavan asian sujuvaa ja sovinnollista ratkaisemista.	"Kaikki lapsiasioita hoitavat asianajajat eivät ole kovin sovintoahallukkaita, vaan mennään laskutus ja oman päämiehen etu edellä."
Asioiden viivästyminen (6)	Asianajaja kokee prosessien viivästyvän eriyistä.	"olosuhdeselvitysten viivästyminen, – – liitännäisoikeudenkäyntien (esim. lapsiin kohdistuneet pahoinpitelyt) viivästyminen"
Tuomioistuimen toimintatavat (5)	Asianajaja kokee tuomioistuimen toimintatapojen vaikeuttavan asioiden hoitamista.	"käräjätuomareiden käytäntöjen voimakas vaihtelu esim. elatusapu-asioissa"
Psykologisten ja ihmissuhdetietojen tarve (5)	Asianajaja kokee haastavaksi, että asioiden hoitaminen vaatii juridisen osaamisen sijasta tai ohella psykologista ja ihmissuhteisiin liittyvää osaamista.	"Toimeksiantojen hoitamiseen sisältyy paljon psykologiaa ja ihmissuhdeasioita, joihin juristikoulutus ei anna valmiuksia."

Taulukossa 2 kuvattu analyysi ei vastaa suoraan tutkimuskysymykseen, vaan sitä on tulkittava siitä näkökulmasta, millaista asiantuntijuutta haasteisiin vastaaminen asianajajalta edellyttää. Tämä tulkinta tehdään seuraavaksi taulukon 2 mukaisessa järjestyksessä ja suhteessa ensimmäisen avoimen kysymyksen analyysin tuottamiin asiantuntijuuden osa-alueisiin (taulukko 1). Kunkin haastavan piirteen osalta arvioidaan, mitä taulukossa 1 jo tunnistettuja asiantuntijuuden osa-alueita se asianajajalta edellyttää ja edellyttääkö se myös sellaista asiantuntijuutta, jota taulukko 1 ei sisällä.

(1) Molempien vanhempien tai oman asiakkaan riittäisyys edellyttää asianajajalta useita taulukossa 1 tunnistettuja piirteitä, kuten kärsivällisyyttä, rauhallisuutta, neuvottelu- ja vuorovaikutustaitoja, sovittavaa ja ystävällistä otetta sekä ylipäätään määrätietoista sovintoratkaisujen edistämistä.

(2) Riski lapsen edun sivuuttamisesta edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettua aktiivista lapsen edun tunnistamista ja toteutumista.

(3) Asioiden emotionaalinen tai henkinen kuormittavuus edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettua emotionaalisen etäisyyden säilyttämistä asiaan. Kuormittavuus korostui vastauksissa kuitenkin niin vahvasti, että asianajajan

yleinen kyky hallita työnsä kuormitusta on perusteltua tunnistaa omaksi asian-tuntijuuden osa-alueekseen taulukossa 1 jo tunnistettujen ohella.

(4) Oman asiakkaan epärealistiset odotukset edellyttävät asianajajalta taulukossa 1 tunnistettua kykyä kuvata tilanne ja perustella vaihtoehdot realistisesti asiakkaalle.

(5) Kommunikaation suuri määrä edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettuja kärsivällisyyttä sekä vuorovaikutus- ja kuuntelutaitoja. Lisäksi se korostaa asianajajan kykyä hallita työnsä kuormitusta.

(6) Suuri työ määrä edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettua kärsivällisyyttä sekä yleistä kykyä hallita työnsä kuormitusta.

(7) Muun avustajan epäsovinnollinen tai prosessia pitkittävä toiminta edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettua määrätietoista sovintoratkaisujen edistämistä.

(8) Asioiden viivästyminen edellyttää asianajajalta taulukossa 1 tunnistettuja kykyjä viedä asiaa kärsivällisesti ja määrätietoisesti eteenpäin.

(9) Tuomioistuinten toimintatapojen pulmat korostavat taulukossa 1 tunnistettujen lainsäädännön ja oikeuskäytännön tuntemuksen merkitystä.

(10) Psykologisten ja ihmissuhdetaitojen tarve vastaa taulukossa 1 tunnistettua moniammatillista osaamista.

Kaiken kaikkiaan toisen avoimen kysymyksen sisällönanalyysin anti tutkimuskysymykselle on kahtalainen. Ensinnäkin se vahvistaa useiden ensimmäisen kysymyksen analyysissa tunnistettujen osaamisten merkitystä. Toiseksi analyysin perusteella asianajajan kyky hallita työnsä kuormitusta on syytä tunnistaa itsessään osaksi lapsioikeudellisten juttujen edellyttämää asiantuntijuutta. Artikkelin teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta se on osa asianajajan itsesäätelytietoa.

Aineiston sisällönanalyysin tulos ja samalla vastaus tutkimuskysymykseen voidaan tiivistää malliksi lapsioikeudellisen asianajotyön edellyttämästä asiantuntijuudesta (kuvio 2).

Teoreettinen tieto: – lapsioikeudellisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön hyvä tuntemus – täydentävä muiden alojen tieto	Kokemuksellinen tieto: – työkokemus – elämäkokemuksen tuoma ymmärrys lapsista ja perhe-elämästä	Itsesäätelytieto: – kärsivällisyys, rauhallisuus ja määrätietoisuus – huolellisuus ja perusteellisuus – riippumaton asian arviointi – oman osaamisen kehittäminen – työkuormituksen hallinta	Sosiokulttuurinen tieto: – neuvottelu- ja vuorovaikutustaidot – kuuntelutaidot – sovitteleva ja ystävällinen ote – osapuolten kokemusten ymmärtäminen – kollegoiden avun hyödyntäminen
Ongelmanratkaisu: – kyky edistää sovintoa, esittää ratkaisuvaihtoehtoja sekä perustella niitä asiakkaalle – olennaisen tunnistaminen kokonaisuudesta			
Sosiaalinen vastuu: – lapsen edun aktiivinen edistäminen – molempien vanhempien näkökulmien ottaminen huomioon			
Emotionaalinen ulottuvuus: – empaattisuus – kyky tunnistaa osapuolten tunteita ja ottaa etäisyyttä niihin			

Kuvio 2. Malli lapsioikeudellisen asianajotyön edellyttämästä asiantuntijuudesta.

Malli ei väitä, että jokaisella lapsioikeudellisia asioita hoitavalla asianajajalla pitää ehdottomasti olla kaikki siinä kuvatut ominaisuudet ja toimintatavat. Kyse on näitä asioita toistuvasti hoitavien asianajajien oman itseymmärryksen tulkinnaasta, joka on jäsenetty asiantuntijuustutkimuksen käsittein. Malli siis väittää, että onnistunut lapsioikeudellinen asianajotyö tyypillisesti edellyttää sitä tekevien mukaan mallin sisältämiä asioita. Kuten kuvioista 2 ilmenee, asiantuntijuus ei liity vain siihen, millainen asianajaja on, vaan myös siihen, miten hän toimii. Tämä vastaa dynaamista asiantuntijuusnäkemyä, jossa asiantuntemus ei näyttäyty vain yksilön ominaisuuksina vaan myös siinä, mitä hän tekee.⁷⁷

77. Bereiter – Scardamalia 1993, s. 46.

4.2. Luotettavuus

Ydinkysymys analyysin luotettavuudesta on, miten hyvin tuloksena esitetty malli vastaa lapsioikeudellisia asioita hoitavien asianajajien näkemyksiä.⁷⁸ Ennen kyselylomakkeen lähettämistä se käsiteltiin Suomen Asianajajaliiton johtoryhmässä ja siihen saatiin kommentteja liiton toimistolta sekä yhdeltä lapsioikeudellisista toimeksiantaja hoitavalta asianajajalta. Kysymysten muotoilu on siten oletettavasti ollut vastaajille ymmärrettävä. Kysely lähetettiin Suomen Asianajajaliiton kautta liiton jäsenille ja vastauksia pyydettiin juuri lapsioikeudellisia asioita hoitavalta asianajajilta. Vastaajilla oli varsin paljon kokemusta niiden hoitamisesta (katso luku 3). Aineisto on siis kertynyt tutkimuskysymyksen näkökulmasta oikeanlaisilta vastaajilta. Vastaukset ovat olleet sisällöltään sävykkäitä ja monipuolisia.

Vastaajien määrä (76) on suhteessa lapsioikeudellisia asioita hoitavien asianajajien kokonaismäärään oletettavasti melko pieni. Suuremmasta vastausmäärästä olisi voinut ilmetä erilaisia asiantuntijuuden osa-alueita. Tästä huolimatta moni seikka tukee tuloksena esitetyn mallin uskottavuutta: Moni mallin osa-alue toistui lukuisissa vastauksissa.⁷⁹ Mallin useat osa-alueet vastaavat aiemman tutkimuksen luonnehdintoja lapsioikeudellisten asioiden haasteista tai hyvän asianajajan ominaisuuksista joko sellaisenaan tai näitä konkretisoiden.⁸⁰ Malli perustuu kahden tutkimuskysymystä eri näkökulmista lähestyvän avoimen kysymyksen analyysiin, ja kuten luvusta 4.1. ilmeni, näiden analyysi tuotti monin osin samoja malliin sisältyviä alaluokkia.⁸¹

Olen tehnyt sisällönanalyysin yksin, mikä tuo johtopäätöksiin epävarmuutta.⁸² Sisällönanalyysin vaiheet on kuvattu täsmällisesti ja käyttäen aineistoesimerkkejä.⁸³ Lukijan on siten mahdollista arvioida tulkintojani, samoin kuin ylipäätään tutkimukseni perusvalintoja. Minulla on oikeustieteellinen koulutus, mutta en ole asianajaja. Minulla ei ole sitoumuksia vastaajajoukkoon, enkä ole myöskään ammatillisesti riippuvainen asianajajista tai suhteistani Suomen Asianajajaliittoon. En muutoinkaan tunnista ajattelustani agenda, joka vääristäisi

78. Tästä laadullisen tutkimuksen kriteeristä ks. esim. Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 121. Eskola ja Suoranta (1998, s. 152) tiivistävät laadullisen tutkimuksen arvioinnin perusasetelman: ”Miksi jossakin tutkimuksessa raportoidut havainnot ovat todemmantuntuisia kuin jossakin toisessa?”

79. Ks. alaluokkien frekvenssit taulukoissa 1 ja 2.

80. Ks. luvut 5.1. ja 5.2. Aineiston totuudenmukaisuuden arvioinnista muiden tutkimusten näkökulmasta ks. Alasuutari 2011, s. 74.

81. Saman asian kysymisestä eri muodoissa luotettavuuden takeena ks. Eskola – Suoranta 1998, s. 155.

82. Luokittelulle ei ole voitu esimerkiksi laskea tutkijoiden yksimielisyyskerrointa, ks. Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 124.

83. Näistä luotettavuuden takeista ks. Eskola – Suoranta 1998, s. 154, 156–157 ja Iiris Aaltio – Anu Puusa, Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon, s. 169–180 teoksessa Puusa – Juuti 2020, s. 172, 176.

aineiston tulkintaa. Tämä tukee analyysin puolueettomuutta.⁸⁴ Oikeustieteellisen koulutus ja alan keskustelujen tuntemus ovat käsitykseni mukaan tukeneet aineiston asianmukaista tulkintaa.⁸⁵

5. Pohdintaa

5.1. Mallin suhde lapsioikeudelliseen lainsäädäntöön ja tutkimukseen

Kuten luvussa 1.2. on esitetty, lapsioikeudellinen lainsäädäntö pyrkii edistämään lapsen etua ja turvaamaan muun muassa myönteiset ihmissuhteet lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Lapsioikeudellisten asioiden hoitamista koskevassa tutkimuksessa on pidetty tärkeänä muun muassa sovinnon ja lapsen edun edistämistä, joustavuutta, osapuolten kommunikaation edistämistä, ilmapiirin turvallisuutta ja osapuolten todellisten intressien selvittämistä. Asianajajien on nähty kohtaavan asioissa voimakkaita negatiivisia tunteita.⁸⁶

Artikkelissa muodostettu malli lapsioikeudellisen asianajotyön edellyttämästä asiantuntijuudesta vastaa monin osin lainsäädännön sisältöä ja tutkimushavain-toja. Lapsen edun ja sovintoratkaisujen aktiivinen edistäminen on analyysin perusteella olennainen asianajajien asiantuntijuuden osa-alue lapsiin liittyvissä riidoissa. Joustavuutta mallissa edustaa ongelmanratkaisutaitoihin kuuluva kyky esittää erilaisia, myös luovia ratkaisuvaihtoehtoja. Myönteisten ihmissuhteiden, turvallisen ilmapiirin ja osapuolten kommunikaation edistäminen puolestaan ilmenee mallissa muun muassa rauhallisen ja ystävällisen työotteen, kaikkien osapuolten kokemusten ymmärtämisen sekä molempien vanhempien näkökulmien huomioon ottamisen merkityksenä. Viimeksi mainitut asiantuntijuuden osa-alueet myös tukevat osapuolten todellisten intressien selvittämistä. Huolto-riitojen voimakkaiden negatiivisten tunteiden merkitys ilmenee mallissa asianajajan kykynä tunnistaa osapuolten tunteita ja ottaa etäisyyttä niihin.

Yksi asianajajien lapsioikeudellisissa asioissa kohtaamista haasteista on asiakkaan edun ja lapsen edun välinen mahdollinen ristiriita.⁸⁷ Tarve arvioida lapsen etua puolueettomasti ja objektiivisesti, osin irtautuen mahdollisesti riitaisten vanhempien näkökulmista, on nähty ylipäätään tyyppilliseksi erotilannetta käsit-

84. Puolueettomuudesta laadullisessa tutkimuksessa ks. Tuomi – Sarajärvi 2018, s. 119.

85. Juutin ja Puusan mukaan tulkintojen laatua määrittää se, kuinka hyvin tutkija pääsee sisälle siihen sosiaaliseen maailmaan, jossa toiminta tapahtuu. Pauli Juuti – Anu Puusa, Johdanto: Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan?, s. 9–19 teoksessa Puusa – Juuti 2020, s. 10.

86. Ks. edellä luku 1.2. ja erityisesti alaviitteiden 17 ja 21–24 lähteet.

87. Vaitomaa – Särkelä 2025, s. 64.

televille ammattilaisille, ei siis vain asianajajille. Susanna Rautio, Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen ovat kuvanneet asetelmaa ilmaisulla ”vanhempien kilpailevat todellisuustulkinnat”. Heidän mukaansa ammattilaisen on tasapainoitava ”perheenjäsenten tuottaman ristiriitaisen tai eriävän tiedon välillä” sekä reflektoitava ”tietoa kriittisesti lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen näkökulmasta”.⁸⁸ Asetelma ilmenee vahvasti myös tämän artikkelin aineistosta: lapsioikeudellisen asianajajan asiantuntemukseen kuuluu lapsen edun riippumaton arviointi ja edistäminen sekä sen tunnistaminen, milloin oman asiakkaan näkemykset ovat ehkä ristiriidassa lapsen edun kanssa. Tässä auttavat asianajajan työ- ja elämänkokemus sekä olennaisen tunnistaminen kokonaisuudesta.

5.2. Mallin suhde asianajajatapaan ja -tutkimukseen

Artikkelin tuloksena esitetty malli asianajajien asiantuntijuudesta vastaa monin paikoin suoraan hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden sisältöjä: asioiden määrätietoinen, huolellinen ja perusteellinen hoitaminen vastaa tapaohjeiden vaatimuksia oman asiakkaan edun valvomisesta parhaan kykynsä mukaan (kohta 3.1) sekä tehtävien hoitamisesta huolellisesti, täsmällisesti ja tarpeellisella joutuisuudella (kohta 4.1); sovittelava ote ja sovintoratkaisujen edistäminen vastaavat tapaohjeiden vaatimusta arvioida sovinnollisen ratkaisun mahdollisuutta (kohta 5.6); eri osapuolten kokemusten ymmärtäminen sekä molempien vanhempien näkökulmien ottaminen huomioon vastaavat tapaohjeiden vaatimukseen oman asiakkaan vastapuolen asiallisesta kohtelemisesta (kohta 2.3); mallista ilmenevä oikeudellisen tiedon merkitys sekä oman osaamisen kehittäminen puolestaan vastaavat tapaohjeisiin kirjattua asianajajan velvollisuutta ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan sekä seurata oikeuskehitystä (kohta 4.2). Olisikin hyvin yllättävää, jos kokeneilta asianajajilta koottu aineisto olisi sisältänyt hyvän asianajataavan vastaisia sisältöjä.

Myös monet alaluvussa 1.2. kuvaillun kirjallisuuden ajatukset hyvästä asianajajasta ilmenevät artikkelissa esitetystä mallista, joko sellaisenaan tai tarkentuneina. Luova ajattelu näkyy ennen muuta asianajajan kyvyssä esittää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja perheen tilanteeseen. Höltän mainitsema omien rajojen tunteminen ja asettaminen ilmenee mallissa asianajajan kykyinä arvioida asiaa riippumattomasti sekä tunnistaa osapuolten tunteita ja ottaa etäisyyttä niihin. Viimeksi mainittu rinnastuu Fredmanin rikosasioista esittämään näkemykseen, jonka mukaan tunteet eivät saa häiritä asianajajan työtä. Fredmanin mainitsemat valmiudet inhimillisten kriisien kohtaamiseen ovat tämän artikkelin aineiston

88. Susanna Rautio – Anna Nikupeteri – Merja Laitinen, Ammattilaisten osaaminen lapsinäkökulmaisessa riskinarvioinnissa vaativissa erotilanteissa. Kasvun tuki -aikakauslehti 2/2023, s. 43–51, 47–48.

valossa tärkeitä myös lapsioikeudellisissa toimeksiannoissa: elämäkokemuksen tuoma ymmärrys perhe-elämästä sekä kärsivällinen, rauhallinen, kuunteleva ja sovittelava työote kuuluvat näitä asioita hoitavan asiantuntijuuteen.⁸⁹

Höltän ja Fredmanin hieman eri sanoin kuvailemat viestintä- ja vuorovaikutustaidot ilmenevät mallissa monipuolisesti asianajajan sosiokulttuurisena tietona. Fredmanin mainitsema kyky perustella asiakkaalle, mitkä seikat asiassa ovat oikeudellisesti merkityksellisiä, ilmenee mallissa yhtenä lapsioikeudellisissa asioissa tärkeänä ongelmanratkaisutaitona. Tässä artikkelissa muodostettuun malliin sisältyy työkuormituksen hallinta yhtenä asianajajan asiantuntijuuden osana. Se ei suoraan ilmene aiemmasta kirjallisuudesta, mutta Fredmanin ajatukset hyvän kunnon ja riittävän terveyden merkityksestä rikosasianajajan työssä ovat samanhenkisiä: molemmat näkökulmat liittyvät työssä jaksamiseen ja kykyyn keskittyä hoidettavina oleviin asioihin asianmukaisesti.⁹⁰

Aineiston perusteella asianajajien asiantuntijuudessa on tunnistettavissa myös toimeksiannon laatuun liittyviä sävyeroja. Fredmanin mukaan empatia sekä kyky suhtautua viileän asiallisesti oman asiakkaan vastapuoleen ja tämän avustajaan ovat hyvän rikosasianajajan piirteitä.⁹¹ Empatia sisältyy myös tässä artikkelissa muodostettuun asiantuntijuusmalliin, mutta lapsiasioissa asianajajan suhdetta muihin osapuoliin luonnehtii viileän asiallisuuden sijasta kuunteleminen, osapuolten kokemusten ymmärtäminen, molempien vanhempien näkökulmien ottaminen huomioon sekä lapsen edun itsenäinen ja aktiivinen edistäminen. Tämä painotusero on ymmärrettävä erilaisten prosessuaalisten asetelmien sekä lapsen edun ja perheenjäsenten myönteisten ihmissuhteiden edistämisen näkökulmista.

Eero Heimolinna on analysoinut teoreettisesti asianajajien toimintaa neuvotteluagentteina. Hän on korostanut juristien kykyä arvioida asian oikeudellisia lähtökohtia ja sovinnollisen ratkaisun kannattavuutta sekä irrottautua osapuolten välisestä tahtojen taistelusta ja suunnata huomio ongelmanratkaisuun: ”Juristilla on kaikki mahdollisuudet asiantuntemuksellaan ja irrallaan päämiehen tunnekuohuista saada aikaan sopimuksia, joihin päämies ei itse pystyisi.”⁹² Tämä artikkeli tukee Heimolinnan analyysia osoittamalla, kuinka tärkeää asian riippumaton arviointi sekä emotionaalisen etäisyyden säilyttäminen ovat onnistuneelle ongelmanratkaisulle lapsioikeudellisissa riidoissa.

Toni Kilpeläinen on analysoinut asianajajan roolia ja tehtäviä tuomioistuinsovittelussa empiirisen aineiston perusteella. Hänen mukaansa asiakkaiden tyytyväisyys on selvästi suurempi sovittelussa kuin oikeudenkäynnissä. Tyytyväisyyttä edistävät erityisesti ”osapuolen kokemus kuulluksi tulemisesta ja aktiivinen

89. Fredman 2021, s. 65, 69–70 ja Hölttä 2019, s. 31.

90. Fredman 2021, s. 65, 70 ja Hölttä 2019, s. 31.

91. Fredman 2021, s. 69–70.

92. Eero Heimolinna, Asianajaja neuvotteluagenttina. Defensor Legis 1/2016, s. 76–85, 83–84.

osallistuminen menettelyyn” sekä sellaiset sovitteluratkaisut, jotka ”tydyttävät päämiehen taloudellisia, sosiaalisia ja psykologisia intressejä”.⁹³ Tämän artikkelin valossa vastaavat asiat ovat relevantteja myös lapsioikeudellisissa asioissa – muodostettu malli sisältää muun muassa kuuntelutaidot ja odotuksen osapuolten kokemusten ymmärtämisestä.

Asianajajien työn emotionaalinen ulottuvuus ilmenee tämän artikkelin aineistossa asianajajan kykynä tunnistaa osapuolten tunteet ja ottaa etäisyyttä niihin. Oikeuden ja oikeudellisen työn suhdetta tunteisiin on tutkittu runsaasti, ja myös kokonaisen law and emotion -tutkimusalueen ääriviivoja on hahmoteltu.⁹⁴ Lisa Flower on analysoinut Ruotsissa etnografisen ja haastatteluaineiston perusteella rikosasioiden puolustusasianajajien työtä niin sanottuna tunnetyönä. Hänen mukaansa he noudattavat instituutiosidonnaisia tunnesääntöjä, jotka määrittelevät sopivaa ja oman asiakkaan etuja palvelevaa tunteiden ilmaisua. Siinä missä amerikkalaiset avustajat saattavat omaksua Rambo-henkisen ilmaisan, heidän ruotsalaiset kollegansa luottavat enemmän ystävällisen ja pehmeän, bambimaisen ulkokuoren voimaan.⁹⁵ Flowerin analyysia ja tämän artikkelin aineistoa yhdistää emotionaalisen ulottuvuuden merkitys asianajajan työssä. Erona on emotioiden hallinnan erilainen sisältö ja tavoite: rikosprosessissa kyse on ennen muuta oikeussalikäyttäytymisen muotojen ja oman asiakkaan etua palvelevan tunnestrategian omaksumisesta; lapsiasioissa kyse on sen takaamisesta, että asianajaja ymmärtää osapuolten kokemukset ja arvioi ratkaisuvaihtoehtoja itsenäisesti ja rauhallisesti, joutumatta omien tunnereaktioidensa riepoteltavaksi.

5.3. Jatkotutkimus ja koulutuksen kehittäminen

Asiantuntijuustutkimus on moni-ilmeistä, ja myös juristien asiantuntijuutta on mahdollista tutkia monin tavoin. Tämä artikkeli osoittaa, että asiantuntijuustutkimus tukee myös juristien työn ja osaamisen käsitteellistämistä. Jatkossa olisi hyödyllistä tutkia esimerkiksi juristien asiantuntijuuden kehittymistä, heidän toimintatapaan vaikeissa tilanteissa, asiantuntijuuden rakentumista ammattikulttuuriin osallistumisen myötä sekä asiakkaiden kokemuksia oikeudellisesta asiantuntijuudesta. Tätä artikkelia vastaava kysely olisi mahdollista toteuttaa muita tehtäviä hoitaville asianajajille tai muissa juristiammateissa toimiville.

93. Topi Kilpeläinen, Asianajaja ja tuomioistuinsovittelu: poimintoja empiirisen tutkimuksen aineistosta. *Defensor Legis* 1/2015, s. 125–138, 137–138.

94. Terry A. Maroney, Law and Emotion: A Proposed Taxonomy for an Emerging Field. *Law and Human Behavior* 30(2) 2006, s. 119–142.

95. Lisa Flower, ”Man ska inte sitta där som en maskin, men man ska inte ha ett känsloutbrott där man liksom, bryter ut i dans”: En jämförande studie av försvarsadvokater och kabinpersonal som utförare av emotionellt lönearbete. *Retfärd* 3/2023, s. 9–22, 16.

Näin muodostuisi laajempi kuva eri juristiammattien asiantuntijuusprofileista. Tämä vahvistaisi samalla suomalaista juristiprofession tutkimusta.

Empiirinen tieto eri tehtävissä toimivien juristien asiantuntijuudesta antaa aineksia tutkinto- ja täydennyskoulutuksen kehittämiseen.⁹⁶ Suomalaisessa korkeakoulutuksessa tavoiteltavan asiantuntijuuden sisältö ei ole kyllin selkeä.⁹⁷ Myös oikeustieteen korkeakoulutuksen kansallisessa arvioinnissa on viitattu työelämärelevanttiin liittyviin epätasällisyyksiin.⁹⁸ Oikeustieteen opetuksen kehittämistä koskevassa keskustelussa on usein pohdittu opetuksen suhdetta osaamistarpeisiin,⁹⁹ ja ylipäänsä on nähty aiheelliseksi kehittää opetusta sen valossa, millaisia valmiuksia juristiasiantuntijuus vaatii.¹⁰⁰ Koulutuksen kehittämisen tueksi on käytettävissä määrällistä tietoa erilaisten osaamisten tärkeydestä juristeille.¹⁰¹ Sen ohella tarvitaan kuitenkin tarkempaa tietoa erilaisten juristiammattien vaatimasta asiantuntijuudesta. Kuten tämä artikkeli osoittaa, sellaista voidaan saada analysoimalla laadullisesti juristien kuvauksia työstään ja sen vaatimuksista.

Artikkelin tutkimuskysymyksenä oli, millaista asiantuntijuutta lapsioikeudellisten toimeksiantojen hoitaminen edellyttää asianajajien käsityksen mukaan. Luvussa 4.1. kuvattu aineistoon perustuva vastaus voidaan lopuksi kiteyttää – yksityiskohtia hieman karsien – Brusiinin väitöskirjassaan esittämän hyvän tuomarin kuvauksen hengessä seuraavasti: Asiantunteva lapsioikeudellisia asioita hoitava asianajaja on aktiivisesti sovintoratkaisua ja lapsen etua edistävä empaattinen henkilö, jolla on vankka oikeudellinen tietopohja, sopivaa työ- ja elämänkokemusta, monipuolista vuorovaikutusosaamista sekä kyky hoitaa asiaa määrätietoisesti, rauhallisesti, huolellisesti ja riippumattomasti sekä taito hallita työnsä kuormitusta, eläytyä perheenjäsenten tilanteisiin ja samalla säilyttää niihin emotionaalinen etäisyys.

96. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä suositellaan, että kaikkien lapsiperheiden eroja työssään kohtaavien ammattilaisten osaamista muun muassa lapsen edun arvioinnista ja kuulemisesta, moniammatillisesta yhteistyöstä sekä konfliktoituneiden erotilanteiden haitallisista kokemuksista lapsille tulee lisätä. Vaitomaa – Särkelä 2025, s. 164.

97. Toom ym. 2023, s. 68, 85–90.

98. Mähönen ym. 2021, s. 80–82, 90.

99. Sampo Mielityinen – Aurora Fifield, Opetusavustaja opettajana – opiskelijakokemuksia opetusavustajan vaikutuksesta oppimisilmapiiriin ja ohjauksen laatuun oikeustieteen opetuksessa. *Lakimies* 2/2024, s. 223–250, 224–225.

100. Ervasti 2017, s. 313.

101. Mähönen ym. 2021, s. 84–86; Jarkko Tirronen, Oikeustieteellisten tutkintojen kehittäminen ja työmarkkinoiden tarpeet. *Oikeus* 2/2013, s. 194–211, 204–205 ja Yliopistojen uraseuran takysely osoitteessa <https://vipunen.fi/>.

Expertise in lawyering – attorneys’ work in custody disputes as an example

SAMPO MIELITYINEN, LL.D., Principal Lecturer, Laurea University of Applied Sciences

The article examines attorneys’ conceptions of expertise required in disputes related to the children’s rights. The survey question is answered on the basis of the responses collected from attorneys (N=76). The material is analysed qualitatively by means of a theoretically guided content analysis, the reference framework of which is the expertise model created through the expertise research. According to the results of the article, an attorney is required to have varied expertise in the children’s rights matters, which can be structured according to the general concept of expertise: 1) Theoretical knowledge, such as knowledge of legislation and case law. 2) Experiential knowledge, such as work experience and personal parenting experience. 3) Self-regulatory knowledge, such as patience, determination, thoroughness and independent assessment of the matter. 4) Socio-cultural knowledge, such as listening and interaction skills and a conciliatory and friendly approach. 5) Problem-solving skills, such as the ability to promote reconciliation and propose creative solution options. 6) Social responsibility, such as promoting the best interests of the child and taking into account the perspectives of both parents. 7) Emotional dimension, such as empathy and the ability to recognise and distance yourself from the emotions of the parties.